

Оскар Уайлд

Преданият приятел

Една сутрин старият воден плъх подаде глава от дупката си. Той имаше лъскави като мъниста очи и щръкнали сиви бакенбарди, а опашката му приличаше на дълго парче черна гума. Малките патенца плуваха из яза и приличаха на куп жълти канарчета, а майка им, която беше чисто бяла и имаше истински червени крака, се мъчеше да ги научи как да стоят на главите си във водата.

– Никога няма да попаднете в отбраното общество, ако не умеете да стоите на главата си – непрекъснато им повтаряше тя и току им показваше как да го направят. Но патенцата не й обръщаха никакво внимание. Те бяха тъй млади, че не знаеха какво предимство е да бъдеш в обществото изобщо.

– Какви непослушни деца! – извика старият воден плъх. – Заслужават направо да ги удавиш!

– Нищо подобно – отговори патицата. – Всеки трябва да сложи начало, а родителите са длъжни да имат безкрайно търпение.

– Ах, аз не разбирам нищо от родителски чувства – каза водният плъх. – Не съм семеен. Всъщност никога не съм бил женен, нито имам намерение да се ожена. Любовта е хубаво нещо сама по себе си, но приятелството стои много по-високо. Наистина не зная нищо на света, кое-то да е по-благородно и по-рядко от преданото приятелство.

– А какви са, моля ви се, вашите схващания за задълженията на един предан приятел? – попита зелена сипка, кацнала съвсем близо на една върба, която беше дочула разговора.

– Да, тъкмо това искам да зная – рече патицата, заплува към другия край на яза и застана на главата си, за да даде добър пример на малките.

– Какъв глупав въпрос! – възкликна водният плъх. – Разбира се, бих очаквал моят предан приятел да ми бъде предан на мен!

– А какво бихте направили в замяна? – запита птичката, като се люлееше на сребристо клонче и пляскаше с мъничките си крилца.

– Не ви разбирам – отговори водният плъх.

– Нека ви разкажа една приказка на тази тема – каза сипката.

– Тази приказка за мене ли е? – попита водният плъх. – Ако е така, ще я изслушам, защото извънредно много обичам художествената литература.

– Тя е приложима за вас – отговори сипката, литна долу, кацна на брега и разказа приказката за предания приятел ...

– Имало едно време един честен човечец на име Ханс – започна сипката.

– Беше ли много прочут? – запита водният плъх.

– Не – отговори сипката, – мисля, че не е бил изобщо прочут освен с доброто си сърце и смешното си кръгло добродушно лице. Той живееше съвсем сам в малка къщурка и всеки ден работеше в градината си. В целия край нямаше градина по-хубава от неговата. Там растеше крем, шибой и овчарска торбичка, и кокичета. Имаше алени рози и жълти рози, морави минзухари и златни, виолетови теменуги и бели кандилки, майоран и босилек, иглики и перуника, жълти нарциси и карамфил разваряха пъпки и цъфтяха там, когато им дойдеше редът в хода на месеците, и едни цветя заместваха други, тъй че винаги имаше хубави неща за гледане и приятни ухания за мирисане.

Малкият Ханс имаше множество приятели, но най-предан от всички беше големият Хю Мелничаря. Наистина богатият мелничар беше тъй предан на малкия Ханс, че никога не минаваше край градината, без да се наведе през оградата и да си набере голяма китка цветя или шепа сладки билки, или пък да си напълни джобове с сливи и вишни, ако беше времето на плодовете.

– На истинските приятели всичко трябва да им е общо – казваше мелничарят, а малкият Ханс кимаше, усмихваше се и се чувствуваше много горд, че има приятел с такива благородни схващания.

Понякога наистина на съседите се виждаше чудно, че богатият мелничар никога не даваше на малкия Ханс нищо в замяна, при все че имаше стотина чувала брашно, сложени настрана в мелницата, шест дойни крави и голямо стадо рунести овце; но Ханс никога не си блъскаше главата с това и най-голямо удоволствие му правеше да слуша всичките прекрасни неща, които мелничарят разправяше за всеотдайността на вярното приятелство.

Така малкият Ханс продължаваше да работи в градината си. През пролетта, лятото и есента беше много щастлив, но когато настъпваше зимата и нямаше плодове или цветя, които да занесе на пазара, той страдеше доста от студ и глад и трябваше често да си ляга, без да е ял друго, освен няколко сушени круши или костеливи орехи. Зиме му беше и много самотно, защото тогава мелничарят никога не го спохождаше.

– Няма смисъл да ходя при малкия Ханс, докато има сняг – казваше мелничарят на жена си. – когато хората са в трудно положение, трябва да ги оставяме на мира и да не ги тревожим с посещения. Такова поне е моето схващане за приятелството, а съм сигурен, че съм прав. Затова ще почакам, докато дойде пролетта, тогава ще му отида на гости, той ще може да ми напълни голяма кошница с иглики, а това много ще го зарадва.

– Ти си извънредно внимателен към другите – отговори жена му, която седеше в удобното си кресло до огнището, напалено с борови дърва, – много внимателен наистина. Голямо удоволствие е да те чуе човек, като говориш за приятелството. Сигурна съм, че дори и епископът не би могъл да каже такива прекрасни неща, макар че живее в триетажна къща и носи златен пръстен на малкия си пръст.

– Ами не бихме ли могли да поканим малкия Ханс при нас? – каза най-малкият син на мелничаря. – Щом бедният Ханс е в трудно положение, аз ще му дам половината от моята каша и ще му покажа белите си зайчета.

– Какво глупаво момче си ти! – възкликна мелничарят. – Просто не зная какъв смисъл има да те пращам на училище! Ти като че ли нишичко не научаваш! Ами че ако дойде тук и види топлия ви огън и хубавата вечеря, и голямата ни бъчва с вино, малкият Ханс може да ни завиди, а завистта е най-ужасното чувство и може да развали всеки характер. А аз не ще позволя да се развали характерът на Ханс. Аз съм най-добрият му приятел, винаги ще бдя над него и ще гледам да не бъде въвеждан в изкушения. Освен това, ако дойде тука, Ханс може да поиска да му дам брашно на вяра, а това не мога да направя. Брашното е едно нещо, а приятелството – друго, и двете не бива да се смесват. Ами че самите думи се пишат различно и означават съвсем различни неща! Всеки може да разбере това.

– Колко хубаво говориш! – рече жената на мелничаря и си наля голяма чаша греяно пиво. – Знаеш, мен направо ми се додряма. Сякаш съм на черква.

– Мнозина постъпват добре – отговори мелничарят, – но малцина говорят добре, което показва, че говоренето е по-трудното от двете, а и по-изисканото. – И той строго изглежда през масата сина си, който така се засрами, че клюмна глава и зарони сълзи в своя чай. Но той беше толкова млад, че трябва да му го простим.

– Това краят на приказката ли е? – попита водният плъх.

– Разбира се, не – отговори сипката, – това е началото.

– В такъв случай вие сте много изостанали от времето си – каза водният плъх. – В днешните времена всеки добър разказвач започва с края, после преминава към началото и свършва със средата. Това е новият метод. Она ден чух всичко това най-подробно от един критик, който се разхождаше около яза с някакъв младеж. Той говори по въпроса надълго и нашироко и аз съм сигурен, че е бил прав, защото имаше сини очила и плешива глава, а колчем младежът направеше някаква

забележка, критикът винаги му отговаряше: „Пфу!“ Но моля ви се, продължете приказката. Мелничарят ми е безкрайно симпатичен. Сам аз разбирам от всякакви красиви чувства, тъй че между нас има много общо.

– Добре – заговори сипката, като подскачаше ту на едното си краче, ту на другото. – Щом свърши зимата и игликите започнаха да отварят бледожълтите си звездици, мелничарят каза на жена си, че ще слезе долу да споходи малкия Ханс.

– Ех, че добро сърце имаш! – възкликна тя. – Винаги мислиш за другите. Пък да не забравиш да вземеш голямата кошница за цветята.

И тъй, мелничарят върза крилата на вятърната си мелница със здрава желязна верига и се запъти по надолнището, праметнал голямата кошница през ръка.

– Добро утро, малки Ханс – каза мелничарят.

– Добро утро – каза Ханс, облегна се на лопатата си и се засмя до уши.

– Как прекара зимата? – попита мелничарят.

– Ей! – възкликна Ханс. – Ами че то е много мило от твоя страна да питаш, извънредно мило! Страх ме е, че я прекарах доста тежко, но ето пролетта дойде и аз съм твърде щастлив, пък и цветята ми вървят добре.

– Ние често си говорехме за тебе през зимата, Ханс – продължи мелничарят, – и се чудехме как ли поминуваш.

– Това е било много любезно от ваша страна – каза Ханс, – а пък мен ме беше страх, че сте ме забравили.

– Ханс, ти ме изненадваш! – рече мелничарят. – Приятелите никога не забравят. Точно това е чудното нещо в приятелството, но аз се боя, че ти не разбираш поезията на живота. Между другото, колко хубави са ти игликите!

– Наистина са много хубави – отговори Ханс – и е голям късмет за мене, че имам толкова много. Ще ги занеса на пазара, ще ги продам на дъщерята на кмета и с парите ще си откупя градинската количка.

– Ще си откупиш количката? Да не искаш да кажеш, че си я продал? Как можа да направиш такова глупаво нещо?

– Ами работата е там – отговори Ханс, – че ми се наложи. Виждаш ли, зимата беше много тежка за мене и направо казано, няха пари за хляб. Тогава първо продадох сребърните копчета от празничната си дреха, след това продадох сребърната си верижка, сетне продадох голямата си лула и най-после продадох количката. Но сега пак ще си откупя всичко.

– Ханс – каза мелничарят, – аз ще ти дам моята количка. Тя не е в много добро състояние: вярно е, че едната страна липсва и нещо не е наред със сплиците на колелото, но въпреки това ще ти я дам. Зная, че е много щедро от моя страна, и много хора ще ме сметнат за извънредно глупав, дето се разделям с нея, но аз не съм като другите. Аз мисля, че щедростта е същината на приятелството, а освен това си имам нова количка за себе си. Да, можеш да не се тревожиш, ще ти дам моята количка.

– Гледай, това е наистина щедро от твоя страна – каза малкият Ханс и смешното му кръгло лице засия от радост. – Аз лесно ще я поправя, понеже имам тука една дъска.

– Дъска ли? – възкликна мелничарят. – Ами че тъкмо това ми трябва за покрива на хамбара. В него има много голяма дупка и всичкото ми жито ще овлажне, ако не я запуша. Какъв късмет, че спомена за нея! Чудно как едно добро дело винаги поражда друго. Аз ти дадох мойта количка, а сега ти ще ми дадеш твоята дъска. Разбира се, количката струва много повече от дъската, но истинските приятели никога не обръщат внимание на такива неща. Моля ти се, донеси я веднага и аз ще се заловя да поправя хамбара още днес.

– На драго сърце! – извика малкият Ханс, изтича в бараката и измъкна дъската.

– То не било много голяма дъска – рече мелничарят, като я погледна – и ме е страх, че след като поправя покрива на хамбара, няма да остане нищо, с което да поправиш количката, но, разбира се, за това не съм виновен аз. А сега, понеже ти дадох мойта количка, сигурен съм, че ще искаш да ми дадеш в замяна малко цветя. Ето ти кошницата и гледай добре да я напълниш.

– Да я напълня ли? – повтори Ханс доста тъжно, понеже кошницата наистина беше много голяма и той разбра, че ако я напълни, няма да му останат цветя за пазара, а много му се искаше да откупи сребърните си копчета.

– Я гледай! – отговори мелничарят. – Понеже ти дадох мойта количка, смятам, че не е чак толкова много да ти поискам малко цветя. Може и да не съм прав, но според мен в приятелството, във вярното приятелство, не бива да има никакъв егоизъм.

– Скъпи приятелю, мой най-верен приятелю – възкликна малкият Ханс, – с радост ще ти дам всичките цветя в градината ми! И дума да не става, че предпочитам да не загубя доброто ти мнение, отколкото сребърните си копчета! – И той изтича, обра всичките си хубави иглики и

напълни кошницата на мелничаря.

– Довиждане, малки Ханс – каза мелничарят и се запъти нагоре по хълма с дъската на рамо и голямата кошница в ръка.

– Довиждане – отговори малкият Ханс и весело продължи да копае, доволен, че ще получи количка.

На другия ден той заковаваше бръшляна над верандичката, когато чу гласа на мелничаря да го вика от пътя. Ханс скочи от стълбата, изтича в градината и погледна през оградата.

Там видя мелничаря с голям чувал брашно на гърба.

– Драги малки Ханс – каза мелничарят, – ще бъдеш ли така добър да занесеш този чувал брашно вместо мен на пазара?

– О, много съжалявам – отговори Ханс, – но аз съм наистина много зает днес. Трябва да закова целия бръшлян, да поля цветята и да окося тревата.

– Хайде де! – рече мелничарят. – Според мен, като вземем под внимание, че ще ти дам моята количка, много нелюбезно е от твоя страна да ми откажеш.

– О, не говори така! – възкликна малкият Ханс. – За нищо на света не бих искал да бъда нелюбезен! – И той изтича вътре да си вземе шапката и закрета с големия чувал на гърба си.

Денят беше много горещ, а пътят ужасно пращен и още преди да измине шестата миля, Ханс толкова се умори, че трябваше да седне да си почине. Обаче той смело продължи напред и най-после стигна на пазара. След като поизчака известно време, Ханс продаде чувала брашно на много добра цена и веднага се върна у дома, защото го беше страх, че ако закъснее, може да срещне разбойници по пътя.

„Това беше труден ден – каза си малкият Ханс, когато си лягаше, – но се радвам, че не отказах на мелничаря, защото е най-добрият ми приятел, а освен това ще ми даде своята количка.“

Рано на другата сутрин мелничарят слезе долу да си прибере парите за чувала брашно, но малкият Ханс беше тъй уморен, че още не бе станал.

– Честна дума, ти си много мързелив – каза мелничарят. – Знаеш, като вземем под внимание, че ще ти дам моята количка, мисля, че би могло да работиш малко повечко. Безделието е голям грях и аз никак не обичам някой от моите приятели да бъде мързелив или отпуснат. Не бива да ми се сърдиш, че ти говоря тъй прямо. Разбира се, и на ум не би ми дошло да го направя, ако не бях твой приятел. Но каква е ползата от приятелството, ако човек не може да каже точно това, което мисли?

Всеки би могъл да разправя очарователни неща, да се мъчи да доставя удоволствие и да ласкае, но истинският приятел винаги казва неприятни неща и не се страхува, че ще огорчи. Възщност, ако е наистина верен приятел, дори предпочита да го прави, защото знае, че с това върши добро.

– Много съжалявам – каза малкият Ханс, като разтърка очи и смъкна нощната си шапка, – но бях така уморен, че си рекох да полежа малко в леглото и да послушам как пеят птичките. Знаеш ли, аз винаги работя по-добре, след като чуя как пеят птичките.

– Тъй ли? Много се радвам – каза мелничарят и потупа малкия Ханс по гърба, – защото искам, щом се облечеш, да се качиш горе на мелницата и да ми поправиш покрива на хамбара.

На бедния малък Ханс му се искаше да отиде да работи в градината, защото не беше поливал цветята два дни, но не му се щеше да откаже на мелничаря, понеже му беше толкова добър приятел.

– Смяташ ли, че ще бъде нелюбезно от моя страна, ако ти призная, че съм зает? – плахо и свенливо попита той.

– Гледай го ти него! – отговори мелничарят. – Не смятам, че искам от тебе много, като вземем под внимание, че ще ти дам моята количка. Но, разбира се, ако ми откажеш, ще отида и ще си го поправам сам.

– О, в никой случай! – извика малкият Ханс, скочи от леглото, облече се и отиде горе при хамбара.

Той работи там цял ден, до залез, а по залез мелничарят се отби да види как върви поправката.

– Закърпи ли вече дупката в покрива, малки Ханс? – извика мелничарят с весел глас.

– Закърпих я цялата – отговори малкият Ханс, като слизаше по стълбата.

– Ах! – каза мелничарят. – Няма по-приятна работа от тая, която човек върши за другите.

– Голямо удоволствие е наистина да те чуе човек как говориш – отвърна малкият Ханс, когато седна и си избърса челото, – много голямо удоволствие. Но ме е страх, че на мене никога няма да ми идват такива прекрасни мисли, както на теб.

– О, ще ти идват – възрази мелничарят, – но трябва да се стараеш повече. Засега си разбрал само практиката на приятелството; някой ден ще стигнеш и до теорията.

– Наистина ли вярваш, че ще стигна до нея? – попита малкият Ханс.

– Не се и съмнявам в това – отговори мелничарят. – Но сега, щом вече си поправил покрива, по-добре ще е да се върнеш у дома и да си починеш, защото искам утре да откараш овцете ми в планината.

Бедният малък Ханс не посмя да отговори нещо на тези думи и така рано на другата сутрин мелничарят докара овцете си пред неговата къщурка и Ханс пое с тях към планината. Да отиде дотам и обратно, му отне целия ден, а когато се върна, беше така уморен, че заспа в креслото си и се събуди чак посред бял ден.

„Колко хубаво ще прекарам в градината си!“ – рече си той и веднага се залови за работа.

Но някак все не смогваше да се погрижи за цветята си, защото приятелят му, мелничарят, непрекъснато идваше и го изпращаше някъде надалече да му свърши някоя работа или го викаше да му помогне на мелницата. От време на време малкият Ханс много се тревожеше да не би цветята да помислят, че ги е забравил, но се утешаваше с разсъждението, че мелничарят е най-добрият му приятел. „Освен това – казваше си Ханс – той ще ми подари своята количка, а това е направо проява на щедрост.“

И така малкият Ханс продължаваше да работи за мелничаря, а мелничарят казваше какви ли не красиви неща за приятелството, които Ханс си записваше в бележника и често препрочиташе вечерно време, защото беше много ученолюбив.

Случи се една вечер малкият Ханс да седи до огнището си, когато на вратата силно се почука. Беше много бурна вечер и вятърът духаше и реवेशе около къщата тъй яростно, че отначало Ханс помисли чукането за шум от бурята. Но ето че се почука за втори път, а после за трети път, по-силно, отколкото дотогава.

Трябва да е някой нещастен пътник – рече си Ханс и изтича при вратата.

Пред него стоеше мелничарят с фенер в едната ръка и голяма тояга в другата.

– Драги малък Ханс – възкликна мелничарят, – сполетяла ме е голяма беда! Малкото ми момче падна от стълбата и се нарани и аз тръгнах да викам доктора. Но той живее тъй далече и времето тая вечер е тъй лошо, та ми дойде на ум, че ще е по-добре да отидеш ти вместо мене. Нали знаеш, че аз ще ти дам моята количка и затова е напълно справедливо и ти да направиш нещо за мене в замяна.

– Разбира се! – извика малкият Ханс. – Смятам за голяма чест, че идваш при мене и веднага тръгвам. Но трябва да ми послужиш с твоя

фенер, понеже нощта е толкова тъмна, че ме е страх да не падна в канавката.

– Много съжалявам – отговори мелничарят, – но това е новият ми фенер и за мен ще е голяма загуба, ако нещо му се случи.

– Е, нищо, ще мина и без него! – възкликна малкият Ханс, свали от закачалката големия си кожух и топлатата си червена шапка, върза си шалче около врата и тръгна.

Колко ужасна бе тая нощ! Беше тъй тъмно, че малкият Ханс почти нищо не виждаше, а вятърът бе тъй силен, че той едва се задържаше на крака. Обаче Ханс бе много смел и след като ходи три часа, стигна при къщата на доктора и почука на вратата.

– Кой е там? – извика докторът, като подаде глава от прозореца на спалнята си.

– Малкият Ханс, господин докторе.

– Какво искаш, малки Ханс?

– Синът на мелничаря паднал от една стълба и се наранил, та мелничарят иска да дойдете веднага.

– Добре! – каза докторът и заповяда да му оседлят коня, да донесат големите му ботуши и фенера, слезе долу и препусна към дома на мелничаря, а малкият Ханс тежко пое подире му.

Но бурята беснееше все повече и повече, дъждът се лееше като изръкав и малкият Ханс не виждаше къде стъпва, нито можеше да върви наравно с коня. Най-после той обърка пътя и се залута в тресавището, което беше много опасно място, понеже беше пълно с дълбоки дупки, и там малкият Ханс се удави. На другия ден няколко козари намериха тялото му да плува в голям вир и го донесоха в къщичката му.

Всички се стекоха на погребението на малкия Ханс, понеже всеки го обичаше, а мелничарят беше първият между нажалените.

– Понеже бях най-добрият му приятел – каза той, – напълно справедливо е да заема най- добротото място.

Затова той вървя начело на шествието, облечен с дълго черно наметало, и току си бършеше очите с голяма носна кърпа.

– Смъртта на малкия Ханс е много голяма загуба за всекиго – каза ковачът, когато погребението свърши и всички бяха насядали удобно в кръчмата, пиеха греяно вино и ядяха сладкиши.

– Поне за мене е голяма загуба – обади се мелничарят. – Аз му бях, кажи-речи, дал моята количка, а сега просто не зная какво да я правя. Много ми пречи в къщи и е в толкова лошо състояние, че не бих могъл нищо да взема за нея, ако речех да я продам. Сега вече ще гледам

никога нищо да не подарявам. Човек винаги страда заради щедростта си

...

– Е? – каза водният плъх след продължително мълчание.

– Това е краят – каза сипката.

– Но какво е станало с мелничаря? – попита водният плъх.

– А, съвсем не зная – отговори сипката – и положително не се интересувам.

– Напълно ясно е в такъв случай, че вие по природа не познавате съчувствието – каза водният плъх.

– А пък аз се страхувам, че вие не виждате поука в тая приказка – забеляза сипката.

– Не виждам какво? – изкрещя водният плъх.

– Поуката.

– Да не искате да кажете, че в тая приказка има поука?

– Разбира се – рече сипката.

– Виж ти! – каза водният плъх с много ядосан вид. – Мисля, че е трябвало да ми го кажете, преди да започнете. Ако ми го бяхте казали, положително нямаше да ви слушам; всъщност щях да кажа „Пфу“, както критикът. Но мога да го кажа и сега! – И той извика колкото му глас държи „Пфу“, махна с опашка и се прибра в дупката си.

– А как ви се вижда водният плъх? – попита патицата, която доплува след няколко минути. – Той има много хубави качества, но аз от моя страна изпитвам майчински чувства и никога, не мога да погледна закоравял стар ерген, без да ми избият сълзи в очите.

– Страхувам се, че го докачих – каза сипката. – Работата е там, че му разказах приказка с поука.

– О, това е винаги много опасно – каза патицата.

И аз съм напълно съгласен с нея.

КРАЙ

© Оскар Уайлд
© 1977 Сидер Флорин, превод от английски

Oscar Wilde
The Devoted Friend

Източник: <http://bezmonitor.com>
Сканиране и разпознаване: Тони
Профиздат – София, 1977

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2011>]